

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

GUIDELINES FOR CREATIVE LEADERSHIP DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

พรสุดา ลาสุข* ศักดินาภรณ์ นันท์ และ สุชาติ บังวิเศษ

Ponsuda Lasuk*, Sakdinaporn nunttee and Suchat Bangwiset

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เลข 42000

Program in Educational Administration, Faculty of Education, Loei Rajabhat University, Loei 42000, Thailand

*Corresponding Author: Email: mayponlas@gmail.com

รับบทความ 23 พฤศจิกายน 2565 แก้ไขบทความ 28 กุมภาพันธ์ 2566 ตอรับบทความ 13 มีนาคม 2566 เผยแพร่บทความ มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 คน และครูผู้สอน จำนวน 263 คน รวมจำนวน 297 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan ได้มาโดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งเป็นชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1. แบบสอบถามสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .51-.93 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.954, 2. แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .53-.92 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.973 3. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) 4. แบบประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุดและค่าดัชนีความต้องการจำเป็น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) ด้านวิสัยทัศน์ และ 3) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) ด้านวิสัยทัศน์ 3) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 4) ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว และ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม และ 3. การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) examine the current and desirable conditions, and priority need index of the creative leadership of school administrators, 2) establish guidelines for developing creative leadership of school administrators, and 3) assess guidelines for developing creative leadership of school administrators. The sample group consisted of 297 participants, including 34 school administrators and 263 teachers. The sample size determination followed Krejcie and Morgan's calculation method and stratified random sampling. The research tools included: 1) a set of questionnaires on current conditions regarding creative leadership of school administrators with the Item-Objective Congruence (IOC) index of 1.00 for all items, the item discriminative power

ranging from .51 to .93, and the reliability of .954, 2) a set of questionnaires on desirable conditions on creative leadership of school administrators with the IOC index of 1.00 for all items, the item discriminative power ranging from .53 to .92, and the reliability of .973, 3) semi-structured interview forms, and 4) a form for assessing guidelines for developing creative leadership of school administrators, evaluated by five experts. Data analysis utilized statistics, such as frequency, percentage, mean, standard deviation, and the modified priority needs index (PNI_{Modified}). The qualitative data analysis was conducted through descriptive analysis.

The research results revealed that 1. the current conditions on creative leadership were overall at a high level. The desirable conditions were overall at the highest level. The top three modified priority needs index (PNI_{Modified}) ranks were as follows: 1) imagination and creativity, 2) vision, and 3) individualized consideration; 2. The guidelines for developing creative leadership of school administrators involved five components: 1) imagination and creativity, 2) vision, 3) individualized consideration, 4) flexibility and adaptation, and 5) teamwork; 3. The assessment result regarding the guidelines for developing creative leadership of school administrators achieved the highest level overall.

Keywords: Guideline Development, Creative Leadership, School Administrators

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องมาจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) มีนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่กำลังคนที่มีฝีมือและมีทักษะต่ำ ดังนั้นในยุค Thailand 4.0 ยังคงต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านเพื่อมาขับเคลื่อนให้กลไกต่าง ๆ ให้ดำเนินต่อไปได้ ประกอบไปด้วยด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจการเมือง โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะสูง (จันทร์หา เทพอวยพร, 2560, หน้า 2)

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การพัฒนาคนจัดเป็นเป้าหมายที่สำคัญในแผนการพัฒนาประเทศดังกล่าวข้างต้น ซึ่งการพัฒนาคนดังกล่าวมีวิธีการสำคัญยิ่งคือการจัดการศึกษา ดังนั้น การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างและเตรียมเยาวชนของชาติเพื่อเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิมไปสู่กระบวนทัศน์ในการจัดการศึกษาแบบใหม่ที่มีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ ทำหายและซับซ้อน ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ การปฏิรูปสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้น โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาจึงเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด ในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลที่ต้องใช้ภาวะผู้นำในการดำเนินภารกิจให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการบริหารเพียงใดนั้น จะต้องมีการจัดการบริหารที่เหมาะสม ต้องเป็นผู้นำในการบริหารจัดการมีการปรับเปลี่ยนและการพัฒนาองค์การควบคู่กันไป (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2555, หน้า 11)

ดังนั้น ในการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบันเพื่อก้าวไปสู่อนาคตหรือศตวรรษที่ 21 จำต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างทันทั่วทั้งที่ จึงต้องเร่งพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบใหม่ของผู้บริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ผู้บริหารควรมีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ผู้บริหารที่มีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติขององค์กร ผู้บริหารก็จะสามารถประยุกต์หลักการบริหารองค์การให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการได้ หลักการบริหารนั้นหากมองในแง่ของกลุ่มคน ผู้บริหารจะต้องบริหารองค์การโดยเน้นมนุษยสัมพันธ์ การมองภาพในอนาคตที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรสามารถมองเห็นวิธีการปฏิบัติที่มีทิศทางและขอบเขตที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จโดยมีตัวบ่งชี้ การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งยังสนับสนุนและให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายความสามารถจนมีความรู้สึกลึกซึ้งกว่าตนเองมีคุณค่าชี้ให้เห็นถึงความรู้ความสามารถที่แตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้ผู้บริหารควรเปิดกว้างรับความคิดใหม่ๆ อย่างอิสระและสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน มีความคิดริเริ่ม ความคล่องแคล่วในการคิด และมีการวางแผนร่วมกันเพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายและมีลักษณะการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อผู้บริหารต้องการให้องค์การมีประสิทธิภาพรอบด้านผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับทั้งสองด้าน คือ ด้านงาน

และด้านบุคคลควบคู่กัน (สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์, 2554, หน้า 11) สอดคล้องกับ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2553, หน้า 9) ที่ได้กล่าวไว้ว่า โลกและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วเรามีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนกระแสนของการศึกษาใหม่ เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือของการสร้างและสร้างอย่างสร้างสรรค์ก่อให้เกิดผลผลิตในทางสร้างสรรค์เป็นผลผลิตใหม่ๆ ที่เกิดจากความคิด สติปัญญาผู้บริหารการศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อย่างมีความรับผิดชอบตลอดเวลาและที่สำคัญจะต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ ๆ ในการนำองค์กรสู่ความสำเร็จ ทั้งด้านผลผลิตและผลสัมฤทธิ์ของงาน ซึ่งมีความสอดคล้องกันกับ (จักรกฤษณ์ โปตาพล, 2556, หน้า 12) ได้ให้ความเห็นว่าการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จนั้นต้องมีการแก้ไขปัญหาที่จะเข้ามากระทบหรือเป็นการมองหาโอกาสที่องค์กรจะได้รับเพื่อสร้างความเป็นผู้นำขององค์กรเอาไว้ล่วงหน้าต้องอาศัยความสร้างสรรค์เพื่อผลักดัน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

จากกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาภาวะผู้นำดังกล่าวที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นภาวะผู้นำที่มีกระบวนทัศน์ใหม่ในเชิงสร้างสรรค์ หมายรวมถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาซึ่งเป็นภาวะผู้นำที่สามารถจูงใจผู้อื่นด้วยความรู้ เทคนิค วิธีการหรือแนวทางแบบใหม่ เพื่อส่งเสริม กระตุ้น และให้ผู้อื่นมีจินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ ได้พัฒนาศักยภาพ และสามารถสร้างสรรค์หรือผลิตสิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน นำไปสู่การสร้างบรรยากาศหรือวัฒนธรรมองค์การแบบใหม่ที่มีความท้าทายอยู่เสมอ เป็นภาวะผู้นำที่สามารถหาแนวทางที่ชาญฉลาดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ หรือเรียกได้ว่ามีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารยังมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนหรือการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน (สุภาพ ฤทธิ์บำรุง, 2556, หน้า 11)

สถานศึกษาที่มีประสิทธิผลหรือที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยความทุ่มเท ความพยายามในทุกด้านจากบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องอาศัยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป้าหมายที่ชัดเจนและท้าทาย ทรัพยากรที่เพียงพอและมีคุณภาพ ความมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรและการสอน เทคโนโลยี ภาวะความเป็นผู้นำทั้งของผู้บริหารและของคณะครูต้องอาศัยบรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ที่สำคัญคือ ต้องอาศัยหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นทิศทางของการพัฒนาที่ถูกต้อง ถูกทิศทางอันเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหาร (วิโรจน์ สารรัตน์, 2555, หน้า 31) การที่สังคมเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาและให้ความสนใจสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมของแต่ละแห่ง บรรยากาศ การจัดการเรียนการสอน ปรัชญาของโรงเรียน แต่เป้าหมายที่สำคัญคือความสำเร็จในการจัดการศึกษาคุณภาพของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาออกมานั้นสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้หรือไม่ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ประสบความสำเร็จหรือไม่ หลายท่านได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาที่ทำให้นักเรียนมีความสุขกับการเรียนรู้ระบบการจัดการศึกษาที่มีความสมดุลและเหมาะสม สิ่งที่เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าโรงเรียนมีประสิทธิผล (วิจิตร วรตบวงษ์ และสุพิชญา ธีระกุล 2553, หน้า 14)

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557, หน้า 15) กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักนโยบายและแผน ได้ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพโรงเรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านวิชาการ เช่น ขาดแคลนสื่อวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์ ขาดแคลนหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ ครูขาดประสบการณ์ในการสร้างและใช้สื่อการเรียนการสอน ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นักเรียนมีปัญหาการคิดวิเคราะห์และการคิดคำนวณ นักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการเรียน และพื้นฐานความรู้ของนักเรียนแตกต่างกันทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูมีความยุ่งยาก 2) ปัญหาด้านบุคลากร เช่น บุคลากรและครูไม่ตรงกับสาขาวิชาเอกหรือวิชาที่ถนัด ครูต้องรับภาระหนัก ครูขาดขวัญและกำลังใจ บุคลากรมีการย้ายบ่อย ขาดบุคลากรสายสนับสนุนการสอน บุคลากรบางส่วนเป็นครูอัตราจ้างซึ่งระยะเวลาที่ทำการจ้างสั้น ปัญหาการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และปัญหาด้านสวัสดิการต่าง ๆ 3) ปัญหาด้านอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ และสื่อวัสดุอุปกรณ์ เช่น สภาพอาคารเก่าชำรุดทรุดโทรม อาคารเรียนไม่เพียงพอกับความต้องการ ขาดห้องปฏิบัติการ สถานที่ออกกำลังกายสำหรับเด็ก ขาดวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็น ขาดเครื่องมือสื่อสาร โทรศัพท์ เครื่องถ่ายเอกสารที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน 4) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ เช่น จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ โรงเรียนบางแห่งตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชน ทำให้เกิดปัญหาการเดินทางมาเรียนของนักเรียน ค่าพาหนะนักเรียนมีจำกัด ชุมชน ผู้ปกครองมีฐานะยากจนไม่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน การใช้ข้อมูลสารสนเทศ การอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรวัยเรียนที่ผู้ปกครองย้ายไปรับจ้างงานต่างพื้นที่ ขาดการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร ที่เกี่ยวข้องหรือที่อื่น ๆ ที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน ขาดงบประมาณสนับสนุน การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียน ขาดการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของผู้บริหารสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เป็นส่วนราชการที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาภาคบังคับในเขตพื้นที่จังหวัดเลย 5 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอนาดูน อำเภอเชียงคาน อำเภอปากชม และอำเภอท่าลี่ โรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 145 โรงเรียน มีโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 92 โรงเรียน ขนาดกลาง จำนวน 48 โรงเรียน ขนาดใหญ่ จำนวน 3 โรงเรียน และขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 2 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2564 จำแนกตามอำเภอ จำนวนโรงเรียนและจำนวนนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1, 2564, หน้า 20) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงาน คือ สร้างคนดี มีคุณภาพ มีทักษะชีวิต สู่อนาคตที่ยั่งยืน พันธกิจ คือ จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พัฒนาศักยภาพผู้เรียนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพ คุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพสร้างโอกาส ความเสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ผู้บริหารสถานศึกษา มีความเป็นเลิศส่วนบุคคล คิดเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) และการบริหารแบบร่วมมือ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1, 2564, หน้า 16) ซึ่งการที่จะทำให้วิสัยทัศน์ดังกล่าวเป็นความจริงได้นั้น การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ต้องเตรียมความพร้อม ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนตลอดจนร่วมวางแผนให้โรงเรียนมีระบบการพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่เรียนรู้มีความสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรมนำความรู้ รักความเป็นไทยและสามารถก้าวไกลในระดับนานาชาติ การจะพัฒนาการศึกษาด้วยนวัตกรรม ต้องพัฒนาที่ตัวผู้นำ ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในการรับกับสภาพ สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันด้วยการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหวังของการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินกิจกรรม ตอบสนองนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ ได้โดยผลของการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในครั้งนี้ จะเป็นองค์ความรู้ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้นำและ พัฒนาการศึกษานองกว้างต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1
2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมและการจัดการเกี่ยวกับงานหรือกิจการสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ขององค์การ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง ศิลปะหรือกระบวนการของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรือกลุ่มให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ สามารถปฏิบัติงานเพื่อบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ได้สำเร็จ

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (Creative leadership) หมายถึง ความสามารถของผู้นำที่มีความกล้าหาญ มีการคิดนอกกรอบ โดยใช้วิธีการสมัยใหม่ นำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์มี 5 ด้าน ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ จินตนาการและการคิดริเริ่มความยืดหยุ่นและการปรับตัว การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการทำงานเป็นทีม

ด้านวิสัยทัศน์ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่แสดงออกถึงการมองภาพในอนาคตที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การสามารถมองเห็นวิธีการปฏิบัติที่มีทิศทางและขอบเขตที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และจำเป็นต้องเผยแพร่ทำความเข้าใจกับสมาชิกในองค์กรให้รับรู้ ให้มีส่วนร่วมและรับวิสัยทัศน์นั้นไปเป็นแนวปฏิบัติ ผู้บริหารควรแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์เพื่อเป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติตาม

ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์หรือคิดในสิ่งที่แปลกไปจากสิ่งเดิม ๆ ที่เป็นการอยู่การคิดตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมตามสถานการณ์ เป็นผู้มีความมุ่งมั่น มีประสบการณ์ และคิดอย่างสร้างสรรค์

ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการคิดหาคำตอบได้อย่างอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์หรือความคุ้นเคย การปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในสถานการณ์ต่าง ๆ ความสามารถในการปรับสภาพของความคิดและพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ สามารถหาคำตอบหรือแก้ปัญหาได้หลายประเภทและหลายทิศทาง เปิดใจกว้างสามารถรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างได้

การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการดูแลเอาใจใส่ต่อผู้ร่วมงาน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คอยให้คำแนะนำปรึกษาและมีการติดต่อสื่อสารกันเพื่อให้เข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้ตามพัฒนาได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

การทำงานเป็นทีม (team work) หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสาร มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ โดยมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมาย และประสบความสำเร็จ

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง วิธีการสำหรับยึดเป็นแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ แผนงาน คุณลักษณะองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ กระบวนการ เทคนิควิธีการ และวิธีประเมิน

วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ หมายถึง วิธีการทำให้ผู้นำมีการปรับปรุงความสามารถ ในการทำหน้าที่หรือเข้าไปมีบทบาทในแต่ละด้านกับองค์กรให้ดีขึ้น ประกอบด้วย 3 ด้าน ประกอบด้วย การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงาน

การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับการมีวิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น จินตนาการและการคำนึงถึง ความเป็นปัจเจกบุคคล

การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กิจกรรมการประชุมร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ โดยใช้ระยะเวลาหลายวัน มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันเพื่อฝึกการแก้ปัญหา โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ (hands-on training)

การศึกษาดูงาน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่เพื่อให้เห็นสถานการณ์ของการปฏิบัติงานจริง

การประเมินแนวทาง หมายถึง การประเมินคุณค่าของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ทั้งระบบ โดยพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้รักษาราชการแทนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

ครู หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เกิดขึ้นตามโครงสร้างการบริหารของกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่อยู่ในอำเภอเมือง อำเภอท่าลี่ อำเภอเชียงคาน อำเภอปากชม และอำเภอนาดูน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

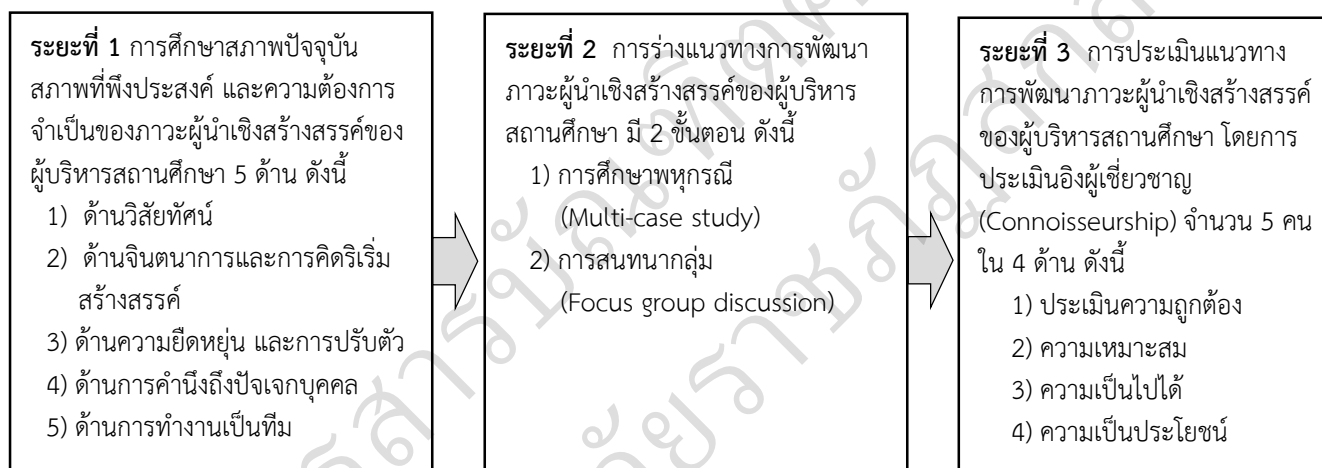
การวิจัยนี้เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะผู้นำ
3. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์
4. แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 1 ได้จากการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จากแนวคิด ทฤษฎีนักวิชาการศึกษา ผู้วิจัย นำมา กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว 4) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2553, หน้า 87), (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, 2555, หน้า 96), (นัยนา ขนาฤทธิ์, 2556, หน้า 45), (มณฑาทิพย์ เสวยงคะ, 2556, หน้า 97), (สุภาพ ฤทธิ์บำรุง, 2556, หน้า 96), (บุณรดา ทรงบุญศาสตร์, 2559, หน้า 19), (Robert J. Sternberg, 2006, p. 89),
2. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การฝึกอบรม 2) การศึกษาดูงาน และ 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (ทิพาวดี เมฆสวรรค์, 2543, หน้า 10), (บุณรดา ทรงบุญศาสตร์, 2559, หน้า 66), (กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์, 2562, หน้า 69)

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัยแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 1 ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยวิธีดำเนินการวิจัยมี 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

ระยะที่ 2 ร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 1 มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1) การศึกษาพหุกรณี (Multi-case study) โดยการกำหนดเกณฑ์โรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ขั้นตอนที่ 2) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ผู้ทรงคุณวุฒิ และมีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน

ระยะที่ 3 ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยการประเมินอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 5 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1,232 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 136 คน และ ครู จำนวน 1,096 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ปีการศึกษา 2564 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 133) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 297 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 คน และครู จำนวน 263 คน ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งเป็นชั้นภูมิ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (Check-List) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (check list) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติตามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 4) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม ซึ่งลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ

กระบวนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ในการสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม โดยมีลำดับขั้น ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
2. กำหนดกรอบความคิดของการวิจัย โดยการสังเคราะห์องค์ประกอบของการภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว 4) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 5) ด้านการทำงานเป็นทีม
3. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถาม
4. จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1
5. นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงและแก้ไข
6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไข พร้อมนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปร เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ทั้งนี้เพื่อพิจารณาในด้านเนื้อหาสาระ ด้านภาษาที่ใช้ และเทคนิคโครงสร้างของคำถาม หรือรูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้สูตรหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Item Congruence) : (IC)
7. เลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์หรือเนื้อหาตั้งแต่ 0.60–1.00 มาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม
8. นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง
9. นำไปทดลองใช้ (Try out) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .52–.93 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .53–.92 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (a-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) กำหนดความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.70 ขึ้นไป (Cronbach, 1970, pp. 202–204) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.954 และสภาพที่พึงประสงค์ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.973

3. วิธีรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลและขอความอนุเคราะห์แจ้งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ให้บุคลากรสนับสนุนการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

3.2 ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามด้วยการส่งหนังสือและส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์และแนบซองพร้อมติดอากรแสตมป์ เพื่อให้ทางโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่งแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์

3.3 ติดตามการตอบแบบสอบถาม โดยติดต่อจากผู้รับผิดชอบของแต่ละโรงเรียนทางโทรศัพท์หลังจากส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปแล้ว 2 สัปดาห์

3.4 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 297 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 1) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์เป็นระดับคะแนนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ ระดับความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) โดยนำข้อมูลผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในระยะที่ 1 โดยใช้วิธีการเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index = PNI) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 ร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1) การศึกษาพหุกรณี (Multi-case study) โดยการกำหนดเกณฑ์โรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการบริหารเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนเมืองเลย 2) โรงเรียนอนุบาลเชียงคาน “ปทุมมาสงเคราะห์” และ 3) โรงเรียนชุมชนบ้านเชียงกลม เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ขั้นตอนที่ 2) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ผู้ทรงคุณวุฒิ และมีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย 1 คน ผู้บริหารการศึกษา 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน ศึกษานิเทศก์ 1 คน ครู 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดเลย 1 คน และ กรรมการสถานศึกษา 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ระยะที่ 3 ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยการประเมินอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 5 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบประเมินอิงเกณฑ์ ที่แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 สรุปได้ ดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.11)

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.07)

1.3 ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวมมีค่า $PNI_{Modified}$ เท่ากับ 0.071 มีความต้องการจำเป็นทุกด้านโดยมีค่า $PNI_{Modified}$ อยู่ระหว่าง 0.056 ถึง 0.092 ด้านที่ พบว่า มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุดตามลำดับความสำคัญ คือ 1) ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีค่า $PNI_{Modified} = 0.107$ 2) ด้านวิสัยทัศน์ มีค่า $PNI_{Modified} = 0.091$ 3) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล มีค่า $PNI_{Modified} = 0.064$ 4) ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว มีค่า $PNI_{Modified} = 0.063$ และ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม มีค่า $PNI_{Modified} = 0.056$

ระยะที่ 2 ร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

2.1 ผลการศึกษาพหุกรณี (Multi-case study) โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนถึงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์โดยการกำหนดเกณฑ์โรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการบริหารอย่างสร้างสรรค์ ได้ยกเว้นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1) มีการปรับปรุง คัดค้นนวัตกรรม ตามแนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางาน 2) มีการวางแผนการทำงานจากผลการประเมินสถานการณ์ และแนวโน้มความเป็นไปได้ 3) สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาที่รวดเร็วและถูกต้องในสถานการณ์ที่ซับซ้อน องค์ประกอบที่ 2 ด้านวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย 1) การนำข้อเสนอแนะ และการสะท้อนผลจากทุกฝ่ายมาปรับปรุงแก้ไข 2) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพ ในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น 3) เปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ใต้บังคับบัญชา องค์ประกอบที่ 3 ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 1) แสดงออกถึงความสนใจ ห่วงใย ให้กำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน 2) เข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ร่วมงาน 3) เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ องค์ประกอบที่ 4 ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว 1) ต้องเป็นบุคคลที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีในการเผชิญปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน 2) เปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้ใต้บังคับบัญชา 3) เป็นผู้มีความอดทนต่อการกดดันต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และองค์ประกอบที่ 5 ด้านการทำงานเป็นทีม 1) ใจกว้าง เปิดเผย และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2) ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี 3) มีความรับผิดชอบต่องานที่ปฏิบัติร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษา

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ผู้ทรงคุณวุฒิและมีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารที่ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 9 คน สรุปได้ดังองค์ประกอบที่ 1 ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) การปรับปรุง คัดค้นนวัตกรรมตามแนว ความคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางาน 2) การวางแผนการทำงานจากผลการประเมินสถานการณ์ และแนวโน้มความเป็นไปได้ 3) สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาที่รวดเร็วและชัดเจนในสถานการณ์ที่ซับซ้อน องค์ประกอบที่ 2 ด้านวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย 1) การนำข้อเสนอแนะ และการสะท้อนผลจากทุกฝ่ายมาปรับปรุงแก้ไข 2) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น 3) การเปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมงาน องค์ประกอบที่ 3 ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว ประกอบด้วย 1) การแสดงออกถึงความสนใจ ห่วงใย ให้กำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน 2) ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ร่วมงาน 3) การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ องค์ประกอบที่ 4 ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ประกอบด้วย 1) การควบคุมอารมณ์ในการเผชิญปัญหาที่ต้องแก้ไข 2) การเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้ร่วมงาน 3) ความอดทนต่อสภาวะการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และองค์ประกอบที่ 5 ด้านการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 1) การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2) การปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี 3) ความรับผิดชอบต่องานที่ปฏิบัติร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษา

ระยะที่ 3 ผลการประเมินอิงเกณฑ์ผู้เชี่ยวชาญ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.15) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาค่าเฉลี่ยน้อย ดังนี้ ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.21) ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.34) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.19) และด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.19)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผู้วิจัยอภิปรายผลไว้ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่

ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ด้านวิสัยทัศน์ และด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ด้านวิสัยทัศน์ และด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา มีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินงานที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพสูงสุด มีความรู้และมีทักษะที่แข็งแกร่งและเหมาะสมเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ระดับสูงขั้นและดำรงชีวิตในอนาคต ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการนำบุคคลอื่น ๆ อย่างสร้างสรรค์ มีความคิดเชิงบวก สามารถใจหรือให้บุคคลอื่น ๆ ทำงานให้ประสบผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายมีวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างสร้างสรรค์ ปรับตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Danner (2008, p. 92) ที่กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น (Flexibility) และความไว้วางใจ (Trust) นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการทำงานร่วมกันเป็นการสนับสนุนให้เกิดความสร้างสรรค์จากบุคคลหนึ่งไปอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์ (2562, หน้า 114) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกันสอดคล้องกับ เพ็ญญา ศรีภูธร (2562, หน้า 96) ที่ได้ทำการศึกษาการภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีความต้องการจำเป็นทุกด้าน เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว และด้านการทำงานเป็นทีม ที่ผลเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินกิจการต่าง ๆ ในองค์กร รวมทั้งควบคุมบังคับบัญชาและริเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ผู้บริหารเป็นตัวชี้วัดความสำคัญต่อทิศทางการดำเนินตามนโยบายทางการศึกษา หากผู้บริหาร มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านต่าง ๆ ที่สูง ก็สามารถทำให้การดำเนินงานทางการศึกษาเป็นไปในทิศทาง ที่มุ่งหวังได้สำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างจากครูทั่วไป ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องรู้ถึงความต้องการของครูและบุคลากรในโรงเรียนว่าต้องการให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำในด้านใดบ้าง ดังนั้นควรได้รับการพัฒนาในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นทางความคิด มีจินตนาการและวิธีการที่แปลกใหม่มาใช้ในการปฏิบัติงาน มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายได้ คำนึงถึงปัจเจกบุคคลทั้งด้านความสามารถ ความหลากหลายทางความคิด มีความยืดหยุ่นและการปรับตัวให้กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถประสานความร่วมมือให้บุคลากรสามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างเข้มแข็ง

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีทั้งหมด 5 ด้าน รวมทั้งสิ้น 15 แนวทาง ได้แก่ ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว และด้านการทำงานเป็นทีม มีประเด็นควรพัฒนา ดังนี้ 1) ด้านวิสัยทัศน์ มีประเด็นควรพัฒนา คือ การปรับปรุง คิดค้นนวัตกรรม ตามแนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางาน การวางแผนการทำงานจากผลการประเมินสถานการณ์ และแนวโน้มความเป็นไปได้ และมีความสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาที่รวดเร็วและชัดเจนในสถานการณ์ที่คับขัน 2) ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีประเด็นควรพัฒนา คือ การนำข้อเสนอแนะและการสะท้อนผลจากทุกฝ่ายมาปรับปรุงแก้ไข การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้นและการเปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมงาน 3) ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว มีประเด็นควรพัฒนาคือการแสดงออกถึงความสนใจ ห่วงใยให้กำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน มีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ร่วมงาน และเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ 4) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล มีประเด็นควรพัฒนา คือ การควบคุมอารมณ์ ในการเผชิญปัญหาที่ต้องแก้ไข การเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้ร่วมงานและมีความอดทนต่อสภาวะการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม มีประเด็นควรพัฒนา คือ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี และมีความรับผิดชอบต่องานที่ปฏิบัติร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษา

3. การประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 1 ทั้งหมด 5 ด้าน โดยการประเมินอิงเกณฑ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับ จากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยดำเนินการวิจัยอย่างเป็นขั้นตอน ใช้กระบวนการที่ปฏิบัติจริง ได้แก่ การเก็บข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถามจากตัวอย่างจากโรงเรียนทุกขนาดทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 การศึกษาพหุกรณี ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารงานสถานศึกษา จนประสบความสำเร็จและมีรางวัลความเป็นเลิศในหลายด้านครอบคลุมทุกข่ายงาน โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา การจัดทำ ร่างและยกร่างร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา และได้จัดให้มีการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของร่างแนวทางการพัฒนาภาวะ ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา พร้อมทั้งประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ แก้วมณี ปัทมะ (2562, หน้า 94) ที่ทำการวิจัยแนวทางการ พัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้ประเมินแนวทางการ พัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีความ ยึดหยุ่น ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านการจินตนาการ พบว่า การประเมินความเหมาะสมโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และการประเมินความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วย 3 แนวทาง คือ 1.1) การปรับปรุง คิดค้นนวัตกรรมตามแนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางาน 1.2) การวางแผนการ ทำงานจากผลการประเมินสถานการณ์ และแนวโน้มความเป็นไปได้ 1.3) สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา ที่รวดเร็วและชัดเจนใน สถานการณ์ที่คับขัน 2) ด้านวิสัยทัศน์ ประกอบไปด้วย 3 แนวทาง คือ 2.1) การนำเสนอแนะ และการสะท้อนผลจากทุกฝ่ายมา ปรับปรุงแก้ไข 2.2) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติ งานให้สูงขึ้น 2.3) การเปิดใจกว้างยอมรับฟังความ คิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมงาน 3) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ประกอบไปด้วย 3 แนวทาง คือ 3.1) การแสดงออกถึงความ สนใจ ห่วงใย ให้กำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน 3.2) ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ร่วมงาน 3.3) การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงาน ใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ 4) ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว ประกอบไปด้วย 3 แนวทาง คือ 4.1) การควบคุม อารมณ์ในการเผชิญปัญหาที่ต้องแก้ไข 4.2) การเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้ร่วมงาน 4.3) ความอดทนต่อ สภาวะการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ 5) 5 ด้านการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ 5.1) การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 5.2) การปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี 5.3) ความรับผิดชอบต่องานที่ปฏิบัติร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษา

สรุป

การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2) สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความต้องการจำเป็นทุกด้าน ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ 1) ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว และ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ ซึ่งแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษานั้น ผู้บริหารควร ปฏิบัติ ดังนี้ 1) การศึกษาและการพัฒนาตนเอง (Continuing Education and self-Learning) ด้วยสื่อที่หลากหลาย 2) สร้าง เครื่องข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC: Profession Learning Community) ในการพัฒนางานด้านต่าง ๆ ส่งเสริมเปิดโอกาสและรับฟัง ข้อคิดเห็นต่าง ๆ 3) มีการฝึกอบรม (Training) เน้นการปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) มีการศึกษาดูงาน (Field Trip) 5) จัดทำโครงการเพื่อ พัฒนาด้านผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่มีค่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นที่สูง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านวิสัยทัศน์ พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับปรุง คัดค้านนวัตกรรมตามแนว ความคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางาน การวางแผนการทำงานจากผลการประเมินสถานการณ์ และแนวโน้มความเป็นไปได้ และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาที่รวดเร็วและชัดเจนในสถานการณ์ที่คับขัน

1.2 ด้านจินตนาการและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำข้อเสนอแนะและการสะท้อนผลจากทุกฝ่ายมาปรับปรุงแก้ไข มีการการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น และเปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมงาน

1.3 ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงออก ถึงความสนใจ ห่วงใย ให้กำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน มีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ร่วมงาน และการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่

1.4 ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ในการเผชิญปัญหาที่ต้องแก้ไข การเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้ร่วมงาน และมีความอดทนต่อสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้

1.5 ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดีและมีความรับผิดชอบต่องานที่ปฏิบัติร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

2.2 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 และมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำให้มีความสมบูรณ์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์. (2562). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2556). *โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ปรัช.ด. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- แก้วมณี ปัทมะ. (2564). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จักรกฤษณ์ โปตาพล. (2556). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. เลย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จันทร์ ทพวยพร. (2560). *รายงานการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2559 และประชุมวิชาการเรื่อง “ห้องสมุดดิจิทัลกับการก้าวสู่ยุค Thailand 4.0”*. 23 มีนาคม 2560. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นัยนา ชนาฤทธิ. (2556). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุรณดา ทรงบุญศาสตร์. (2559). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เพ็ญภา ศรีภูธร. (2562). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์. (2553). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพ : กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณฑาทิพย์ เสวยคง. (2556). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วิจิตร วรุตบางกู และสุพิชญา ธีระกุล. (2553). *การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. สมุทรปราการ: ชนิษฐ์การพิมพ์.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2555). *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: หจก.ทิพย์วิสุทธิ.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2555). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในหลักวิชาชีพทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2554). *หลักการ ทฤษฎีและนวัตกรรมการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- สุภาพ ฤทธิ์บำรุง. (2556). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เขต 30*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. (2564). *แผนปฏิบัติการประจำปี 2564*. เลย: กลุ่มงานแผนและนโยบาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557). *การพัฒนาประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing*. (5th ed). New York: Harper & Row.
- Danner, S. E. (2008). *Creative Leadership in Art Education: Perspectives of an Art Educator*. Thesis Master of Arts, Art Education, Fine Art: Ohio University.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Likert, A. (1961). *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill Book Company Inc.
- Sternberg, Robert J. (2006). *Teaching for Successful Intelligence*. Auckland: Penguin Book.